

Projekt: Drava - Mura

STIFTUNG EUROPÄISCHES NATURERBE
FONDACIJA ZA EVROPSKO
NARAVNO DEDIŠČINO
DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN
PRUČEVANJE PTIC SLOVENIJE

PRVOBITNA REČNA POKRAJINA V SREDNJI EVROPI

Projekt: Drava - Mura

Dežele: Hrvaška, Avstrija, Slovenija, Madžarska

Partnerji: Hrvaško ekološko društvo (HED), Deželna naravovarstvena organizacija Somogy (LNSO, Madžarska), Madžarsko ornitološko društvo in Društvo za varstvo narave (UONG), Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), EURONATUR (avstrijska sekcijska Fondacije za evropsko naravno dediščino).

Reke so krovok pokrajine. Kot kri v telesu ne prenašajo samo vode, temveč tudi hranilne in trdne snovi. Preko podtalne vode so v stiku s svojo okolico. Poplave pognojijo gozdove in travnike v dolinah. Ko se voda vrne nazaj v svojo strugo, jo filtrirni učinek loke očisti. Moč vode je prvotno stalno spreminja tok rek. Rečna dinamika je ustvarila strme stene, prod in pesek pa je reka odložila na mestu, kjer tok ni bil tako močan. V toku reke so nastajali in izginjali otoki. Bogato členjena rečna pokrajina je bila življenski prostor za mnoge živali in rastline.

Ti veličastni naravni procesi so danes v srednji Evropi komaj še kje prisotni. Tako je na zgornjem Renu, zaradi uravnave reke in izgradnje hidroelektrarn, ostal od 2000 otokov le en sam. Dinamika rečne pokrajine je uničena. Z njo so izginila gnezdišča malega deževnika, navadnih čiger in prilivk. Istočasno so bile uničene zaloge pitne podtalnice in poplavni gozdovi. Zaradi prekinjene transportne sposobnosti sedimentov se rečno korito vedno bolj poglablja. Tako je zgornji Ren s svojo 150 letno zgodovino posegov postal šolski primer za posledice rečnih uravnav.

NARAVO JE OBVAROVALA MEJA

Medtem, ko je Drava v Sloveniji in Avstriji skoraj v celoti spremenjena v sistem akumulacijskih jezer, je njen spodnji tok še ohranjen. 170 kilometrov dolga meja med Hrvaško in Madžarsko je tu ohranila evropsko pomemben rečni ekosistem. Zaradi "železne zavese" med državama je bila reka celo obvarovana pred dostopom ljudi. Preko 45 let ni nihče motil naravnega dogajanja. Tudi Mura je bila nad izlivom v reko Dravo mejna reka med Hrvaško in Madžarsko. Potem, ko je gornji tok Drave zaradi hidroelektrarn odrezan, predstavlja danes Mura njeno naravno nadaljevanje. Zaradi desetletjaj dolge razdelitve Evrope je narava veliko pridobila. Pogled na Dravo je potovanje v evropsko prakrajino.

ČAPLJE ŽLIČARKE IN JELENI

Že danes je primerno zavarovan izliv Drave v Donavo. Naravni park Kopački rit slovi po mogočnih jelenih, ki živijo v poplavnih gozdovih. Nikjer v Evropi ne živi toliko orlov belorepcev tako blizu skupaj. Dvajset parov jih je in gnezda so ponekod le kilometer narazen. Z zastojem in majhnim padcem Donave so nastala velika je-

zera, v katerih rastejo le posamezne bele vrbe. Na njih gnezdi na stotine kormoranov. Če v pozmem poletju voda upade, postane jezero plitvina, na kateri se prehranjuje in počiva na deset tisoč rac in gosi. Skoraj celotna evropska populacija čapelj žličark (do 1000 ptic) se zbere tu, preden odletijo v Afriko.

Od izliva navzgor se v Hrvaški na obeh straneh Drave v lokah raztezajo čudoviti poplavni gozdovi. Tudi tu gnezdi več parov orlov belorepcev in sokol morilec. Ob rečni obali so vidni sledovi vider. Mnoge mrtvice in od reke

Madžarski naravovarstveniki v pogovoru s projektnim managerjem iz EURONATUR-a pri načrtovanju dravsko-murskega nacionalnega parka.

presekani rokavi stopnjujejo biološko pestrost. Tu rastejo redke močvirške rastline, čaplje pa gnezdijo v številnih kolonijah. Glavni rečni tok je ploven do Barcs-a. V začetku 19. stol. so do tod, tako kot na Renu, pričeli uravnavati reko. Zaradi številnih političnih preobratov pa posegi niso bili nikoli dokončani.

EVROPSKA PRAKRAJINA

Nad mestom Barcs reka Drava svoj tok nenehno izmenjuje med Hrvaško in Madžarsko. Današnja meja med obema državama kaže, kako se je prvotna mejna reka v preteklih stoletjih prestavljalna. Tukaj ima reka povsem drugačen značaj kot v izlivu v Donavo. Zaradi večjega padca ima večjo moč. Otoki v rečnem koritu so grajeni iz proda. Na njih najde svoje naravno gnezdišče mali deževnik. Da bi drstile, ribe iz Donave potujejo po Dravi navzgor. Številne vrste rib za svoje razmnoževanje potrebujejo prav prodnato dno. Ribe iz Donave imajo na razpolago le še nekaj pritokov, ki niso pregrajeni z elektrarnami. Tudi delta Donave je ločena z jezom na Djerdapu.

Bregovi Drave niso utrjeni. Orjaške ilovnate in peščene stene, ki dosegajo višino do 40 metrov, se dvigujejo nad rečnim koritom. Pogled iz njih seže daleč v rečno pokrajino z rokavi, otoki in poplavnim gozdom. Strmi bregovi so gnezdišče za deset tisoč breguljk in čebelarjev. Na obeh straneh reke so tudi na tem rečnem odseku veliki poplavni gozdovi. Ti so zaradi izredno kakovostnega lesa hrasta doba gospodarsko izjemno pomembni.

Intaktnost rečnega korita ni pomembna samo za naravo, temveč tudi za človeško prihodnost. Reka s poplavami poskrbi, da se rezerve podtalnice v nižini napolnijo. Zaradi vse večjega zmanjševanja zaloga pitne vode temu stališču pripisujejo vedno večji pomen. Mesta in občine južne Madžarske že danes računajo s temi zalogami, ki

veljajo za najboljšo pitno vodo na Madžarskem.

MURA, REKA MEANDROV

Čisto poseben naravni fenomen je reka Mura. V neštetih zavojih se kot kača vije iz Slovenije na Hrvaško vzdolž meje z Madžarsko, do izliva v Dravo. Zaradi zelo majhnega padca se znova in znova izmuzne iz korita in preлага svojo pot. Neštete mrtvice ležijo v džungli listnatih gozdov. Ta naravni podaljšek Drave zaradi svoje drugačne ekologije predstavlja pomembno popestritev rečnega ekosistema.

EKOISTEM OGROŽAJO HIDROELEKTRARNE

Že desetletja obstajajo načrti, da bi spodnji tok reke Drave spremenili v verigo štirih orjaških hidroelektrarn. Toda dlje ko silijo akumulacijske pregrade v nižino, tem večji so posegi. Že štiri hidroelektrarne pri Ptuju, Ormožu in oklici Varaždina so obdane z več metri visokimi asfaltno betonskimi nasipi. Njihovi dotočno - odtočni kanali so pokrajino presekali in uničili naravni rečni tok. Posebej nevaren je postal položaj s pogodbo med nekdanjo Jugoslavijo in Madžarsko, s predvideno akumulacijo pri Djurdjevcu. Navkljub negativnemu mnenju ekologov, avtorjev naravarstvene študije, kot npr. umrlega madžarskega raziskovalca poplavnih gozdov Karpati-ja, so načrte kovali naprej. Še danes ni končne odločitve, ki bi spodnji tok Drave obvarovala pred nadaljnimi posegi.

PRVI USPEHI

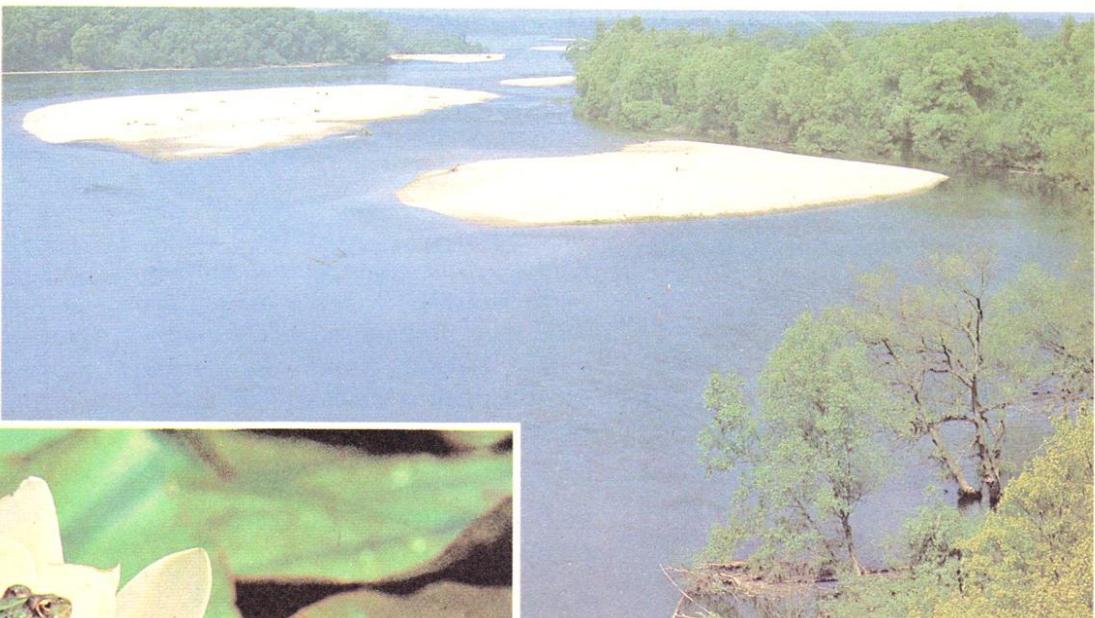
Pomemben temelj za zavarovanje ekosistema Drava - Mura je odločitev madžarskega parlamenta 30. aprila 1991, da Dravo skupaj z prilegajočimi poplavnimi gozdovi na Donavi razglasijo za nacionalni park. Za to odločitev sta se LNSO in UONG borila več let. Demokratizacija Madžarske je omogočila nov način razmišljanja. S tem je prvič podana možnost, da so lepote Drave in naravno bogastvo pokrajine lahko temelj nadaljnega razvoja. Madžarski Urad za varstvo narave (OTvH) in njegov okrajni urad v Pecs-u že delata na izločanju področij, ki bodo zavarovana.

Tudi v Sloveniji je nastopil preobrat. Prepoznani so vrednost, vloga in pomen naravnih ostankov Drave. Obstajajo že prizadevanja, da se učinkoviteje zavarujejo, celo renaturizirajo. Po najnovejših načrtih bi Muro zavarovali kot regionalni park. S tem bi pomemben in dobro ohranjen rečni del ohranili kot celovit ekosistem Drava - Mura. Posebej zanimiv je položaj v Avstriji. Tu so Muro regulirali pred 120 leti. Danes pa Fondacija za evropsko naravno dediščino v Gradcu s podporo Ministrstva za okolje in Štajerskega naravarstvenega urada načrtuje projekt, kako bi za avstrijske razmere dragocene preostanke biotopov zavarovali.

Odločilnega pomena za zavarovanje Drave kot nacionalnega parka so izjemne naravne vrednote vzdolž reke. Poseben pomen se pripisuje področju izliva, ki predstavlja svojstven člen med Dravo in Donavo. Z znamenitim

Od nekoč mnogoštevilnih je plavajoči mlin na Muri pri Veržetu zadnjii. Njegovo poslanstvo: moč reke je možno koristiti tudi v sožitju narave in človeka, brez poseganja v dinamiko reke.

Med rečnimi rokavi v dravski rečni pokrajini še danes izginjajo in se pojavljajo številni prodnati otoki (desno).

V mirnih mrtvicah cvetijo lokvanji (spodaj). Kvakač živi od bogate ponudbe rib in žab v poplavnih področjih (levo).

zoološkim rezervatom v naravnem parku Kopački rit so na Hrvaškem podani idealni pogoji za celovito zavarovanje celotne reke. Njegovo jedro Kopačko jezero je že dosedaj izpolnjevalo najstrožje naravovarstvene kriterije. Žal je področje zaradi vojne na Hrvaškem močno prizadeto in še vedno deloma zasedeno. Tako je dober naravovarstveni status izključen in hrvaško Ministrstvo za okolje ter ekologi iz Osijeka na področje nimajo dostopa.

NAJPOMEMBNEJŠI NARAVOVARSTVENI CILJI

- Rečni tok Donava - Drava - Mura mora kot eden najpestrejših ekosistemov Evrope ostati ohranjen. Neokrnjena rečna struktura je zato najpOMEMBNEJŠI naravovarstveni cilj.
- Hrvaška in Slovenija morata dobiti mednarodno pomoč, da bi zagotovili alternative za drugačno pridobivanje energije, če se bosta
- odrekli gradnji nadaljnjih hidroelektrarn.
- Reka Drava, zlasti področja nad Barcs-em ter Mura na meji med Madžarsko in Hrvaško, mora biti osrednje območje nacionalnega parka. V to območje, ki je po varstvenem režimu v najvišji kategoriji, naj sodijo še mrtvice, pragozdni ostanki in posebna zavarovana področja, kot npr. Kopački rit. Regulacijskim posegom se je potrebno v osnovi odreči. To zaradi izrednih bioloških kakovosti in ohranjenih poplavnih gozdov še posebej velja za slovensko Muro.
- Loka s poplavnimi gozdovi je od reke naravno neločljiva. Zato morajo biti poplavlji gozdovi v nacionalni park vključeni kot blažilno območje. Gospodarjenje z njimi naj bo izključno tradicionalno prebiralniško, brez spreminjanja avtohtone drevesne vrstne strukture.
- Pomemben ekološki del blažilnega območja so poleg gozdov še vlažne

travniške površine. Za ohranitev in vzdrževanje travnikov ter pašnikov je sodelovanje kmetov v nacionalnem parku neizbežno.

- Pomen nacionalnega parka za razvoj regije naj bo predstavljen tako, da bo prebivalstvo park spoznalo kot novo možnost nadaljnega razvoja.
- Fondacija za evropsko naravno dediščino se zavzema za razvojni koncept, v katerem bodo oblike rabe naravnih bogastev sonaravne, mesta in občine vzdolž obeh rek pa duhovno vključene v to veliko zavarovano področje in edinstven evropski projekt.

Besedilo: Martin Schneider-Jacoby
Prevod: B. Stumberger
Fotografije: A.Ebert, Landvogt, Schneider
Slika na prvi strani: malí deževník, Bajohr

Stiftung Europäisches Naturerbe (EURONATUR)
Fondacija za evropsko naravno dediščino

Tisk je omogočilo Ministrstvo za okolje, varstvo narave in varnost jedrskih reaktorjev ZR Nemčije.

IZDALO: DRUŠTVO ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE (DOPPS)
Langusova 10, 61000 LJUBLJANA